

Čína je spíše tajemství než země.

Paní Ming s úzkýma protáhlýma očima a drdolem měňavě lesklých vlasů, sedící vzpřímeně na své stoličce, prohodila jednoho dne jen tak mimochodem ke mně, Evropanovi:

„Všichni se rodíme jako bratři a výchovou se stáváme odlišnými.“

Měla pravdu... Ačkoli jsem Čínou projížděl sem tam, unikala mi. Při každé mé cestě se její plocha zvětšovala, její historie se rozplývala, ztrácel jsem opěrné body a nové nenacházel; navzdory svým pokrokům v kantonštině a četbě, navzdory stále většímu počtu obchodních smluv, které uzavírám s jejími obyvateli, mi Čína pořád uniká, couvá přede mnou, jak se k ní přibližuju, stejně jako horizont.

„Lepší je zažehnout světlo, než stěžovat si na tmou,“ poznamenala paní Ming.

Tak co? Koho si vybrat, aby člověk prozkoumal

tuhle záhadnou půdu? Jakou kořist má harpuno-  
vat? Čína má tolik námětů a témat jako Stře-  
dozemní moře ryb.

„Na planetě žije miliarda Číňanů a pět mi-  
liard cizinců,“ zamumlala paní Ming, látajíc při-  
tom punčochy.

Paní Ming poslouchala rozhlasové vysílání  
ze svého černého plastového rádia, pozůstat-  
ku maoistické éry, z něhož zněly hlasy nosově  
a občas se přidalo prskání, a opakovala věty po  
vládním žurnalistovi, esu statistiky a úporné  
snahy zalíbit se nahoře.

„Miliarda Číňanů.“ V tu chvíli jsem neroze-  
znal, jestli ji vyvádí z míry, že je Číňanů tak  
moc, nebo tak málo...

V lůně tohoto počtářského národa, který kdy-  
si vynalezl počítadlo, zastává paní Ming k čís-  
lům zvláštní stanovisko. Na první pohled se jen  
málo liší od jiných padesátnic; ale jak každý ví,  
první pohled nám nic neprozradí.

S kulatým obličejem šarlatové barvy, záhyby  
na kůži, zuby jemnými jako vyleštěná jádérka  
připomínala paní Ming zralé jablko, ještě ne pře-  
zralé, ale dosud pěkné, zdravé, šťavnaté a nese-  
schlé. Její štíhlé tělo se podobalo pružné větvi.

Když mluvila, byla spíše kyselejší než sladší, protože obdařovala své protějšky pichlavými, jízlivými větami, které šly přímo k duši.

Zde, v provincii Kuang-tung, trůnila paní Ming na své trojnožce v suterénu Grandhotelu mezi bílými dlaždicemi a oslňujícími neony na toaletách s jasmínovou vůní, kde vykonávala povolání toaletářky.

Při tomto zaměstnání, které zapšklé duše ubíjí, si paní Ming zachovávala noblesu; vládla středu všehomíra. Během kongresů a seminářů, jež se denně pořádaly v horním patře, k ní většinou přibíháte; když se blížíte, zpomalíte, přešlapujete, pak se zastavíte; její nemá majestátnost zastrašuje; ukloníte se, prosíte ji očima, žebráte o povolení vstoupit do jejího království; přesně v tomto okamžiku si vás změří pohledem, který vám pronikne do mozku i do hlubin útroby. Není třeba mluvit, vím dobře, s kým mám tu čest, říká ten pohled. V jejích šedivých zřítelnicích nečtete odsouzení, ale shovívavost; ještě lépe, rozhřešení. Ať jste dělník, inženýr, šéf obchodního oddělení nebo generální ředitel, odhalí vaše utrpení a přijme vás jako chlapce, jímž jste býval, chlapce, který prosil, aby se

mohl jít vyčurat, žalostnou bytost z masa a kostí, jež si chce ulevit a uklidnit napětí v útrobách. Z maoistické Číny si paní Ming zachovala rovnostářský přístup; z Konfucia zase čerpala věčný humanismus.

Paní Ming se tedy starala o pánské toalety Grandhotelu v Jun-hai a v této funkci, aspoň podle jejího vznešeného vystupování, byla úspěšná. Starat se o dámskou toaletu na konci chodby by znamenalo klesnout na profesním žebříčku v tomto národě, který nadřazuje chlapce; tam by byla služka, zde je panovnice, neboť muži tady před ní defilují po tisícovkách, zdraví ji a čekají, až jim dobrotivě a laskavě udělí právo ulevit si. Když se pootevrou dveře, jež zdobí kresba dámských šatů, unikne zevnitř smích a štěbetání brunetek, které si opravují mejkap a rozprávějí o hloupostech. Ale za dveřmi s obrázkem pánských kalhot se nic takového neodehrává, nikdo tady nepronese ani větu, nevládne tady žádná frivolní komplicita, nikdo se nepodívá na okolní kompars, jen se tu a tam ozve povzdech; mušle jsou seřazeny vedle sebe důstojně, v jakési osudové kapitulaci, ve vojenské solidaritě, podrobující se zákonům přírody. Způsobuje to snad

přísná přítomnost paní Ming? Pánská toaleta se mění v jakousi experimentální metafyzickou a morální laboratoř, kde každý smrtelník přijde o iluzi vlastní moci.

Možná vás udivuje, že vás zatěžuju těmito detaily. Dovolte, abych vám to vysvětlil.

Transakce mé firmy mě pravidelně přiváděly na jih Číny. V červenci jsem tam kupoval hračky, které o Vánocích potěší naše děti; zároveň jsem objednával ještě více tretek pro čínské děti. Panenky, plaváčky, autíčka, letadla... Všechny ty předměty z plastu byly vyrobeny za velmi mírnou cenu v provincii Kuang-tung, potom expedovány do Francie, kde jim naši stylisté a dělníci vtiskli konečnou podobu, než jich část znovu poslali do Číny. Cesta tam a zpátky v nákladním prostoru příliš marže nezvýší a Evropané a Američané používají tento systém, takže západní značky převládají na čínském trhu se zbožím, které bylo přesto vyrobeno tady na místě.

Vzhledem k mému jazykovému nadání – už mluvím sedmi jazyky – mě mí nadřízení poslali do Asie v naději, že rychle opustím okleštěnou obchodní angličtinu a budu konverzovat v man-

darinštině. Velmi dobře vymyšleno, až na jednu maličkost: kromě mandarinštiny jsem se musel vypořádat i s kantonštinou. Tímto jazykem se totiž mluví v provincii Kuang-tung, kde továrny na hračky rostou jako houby po dešti.

A tak město Jun-hai, kde jsem potkal paní Ming, prošlo značnou omlazovací kúrou: z měs-  
tečka se stalo město se dvěma miliony obyvatel. Ten zásah jím trochu otrásl, vyděsil ho a zbavil opěrných bodů. Vysoké budovy nahradily původní domy, dopravní tepny vystřídaly obyčejné vozovky; maličké hokynářství pana Jibul-Axina, kdysi nacpané zbožím a vyštafírované jako ze škatulky, bylo zašlapáno v prach čtyřmi supermarkety s chladnými místnostmi a venkovské cesty zmizely pod šestiproudou dálnicí, kde umírali poslední ježci. Jednotvárné fasády domů, které byly postaveny zcela nedávno a příliš chvatně, neměly patinu, špínu a zvetšlost, jež obestíraly kouzlem staré příbytky, vypadaly jako papírové makety. Kde se octlo bývalé centrum Jun-hai? Podle nelítostné racionálnosti ulice přetínaly bulváry, bulváry široké třídy, široké třídy dálnici; rozlehlá kruhová náměstí, kde se sbíhají všechny tyhle tepny, byla nepřístupná

vinou automobilového provozu a přímo vyzývala: Jen jděte dál, tady není nic k vidění; pouze na křižovatkách opatřených semaforem se na červenou mohli lidé sejít, jako se dříve scházivali ve veřejné prádelně, která byla nyní pohřbena pod betonem. Nezůstala tu jediná vzpomínka na minulost, dokonce ani jedna zřícenina v centru nebo na okraji Jun-hai. Závratný ekonomický růst smetl všechno.

Staří zmizeli; ti, kdo nezemřeli úžasem nad převratnými změnami, se krčili v koutku moderních bytů, které nabízely stejně útulné prostředí jako nová popelnice.

Paní Ming, naprosto lhostejná k okolnímu dění, pilná, soustředěná, klidná, ztělesňovala stálost a neměnnost v proměnlivém světě, starala se o toalety v Grandhotelu, jako by toto nové zařízení existovalo odnepaměti a hlavně jako by šlo o poslání nejvyšší důležitosti.

Od chvíle, co jsme se poprvé setkali, jsem musel myslet na to, že tady mrhá svým profesionalismem; když jsem jí to nakonec řekl, zrudla, zrozpačitěla a potom sklonila šíji a opáčila:

„Plnit dobře svůj úkol je lepší než snažit se, aby si vás někdo všiml.“